

Asia: VN/37864/2025

Lausuntopyyntö: Arviomuistio työvoimapalveluiden kehittämistarpeista kuntouttavan työtoiminnan uudistamisen yhteydessä

Kehittämisehdotus 1: Uravalmennuksen räätälöinti

Näkemykset uravalmennuksen räätälöintiä koskevista ehdotuksista:

Lähtökohtaisesti Jyväskylän kaupunki pitää lainsäädännön takaamaa liikkumavaraa uravalmennuksen räätälöinnissä tärkeänä ja kannattaa lainsäädännön pitämistä ennallaan tältä osin. Matalan kynnyksen palveluna, joka sisältää sosiaali- ja terveystalveluita on haasteellista uravalmennuksessa, sillä kuntouttavaa työtoimintaa tai sitä vastaavaa palvelua tarvitsevat asiakkaat ovat usein vielä kaukana työmarkkinoista. Kuntouttavaan työtoimintaan sijoittamisen ehtona on, ettei asiakas kykene osallistumaan julkisiin työvoimapalveluihin, työllistymistä edistäviin palveluihin tai työllistymään avoimille työmarkkinoille.

Jyväskylän kaupunki katsoo, että uravalmennusta tulisi kehittää niin, että se huomioi asiakkaan yksilölliset valmiudet, toimintakyvyn ja tuen tarpeet. Kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmään kuuluville tarjottavan uravalmennuksen pitäisi olla pitkäkestoisempaa yhteistyössä sosiaalipalveluiden kanssa arjen tuen ja työelämässä toimimisen perusvalmiuksien vahvistamisessa. On kuitenkin tärkeää huomioida, että uravalmennuksen perimmäinen tarkoitus on tukea asiakkaan ammatillisten vaihtoehtojen hahmottamista, koulutuspolkujen suunnittelua ja työelämävalmiuksien vahvistamista. Tämän vuoksi uravalmennukseen osallistuvalla henkilöllä tulee olla sellainen työ- ja toimintakyky, että koulutukseen tai työhön hakeutuminen sekä valmennukseen osallistuminen ovat realistisia tavoitteita.

Kehittämisehdotus 2: Työhönvalmennuksen menetelmien monipuolistaminen

Näkemykset työhönvalmennuksen menetelmien monipuolistamista koskevista ehdotuksista:

Rinnalla kulkeva työhönvalmennus on kokemusten mukaan vaikuttava työllistymistä edistävä menetelmä. Kokemusten mukaan sekä vieraskieliset että pidempään työttömänä olleet kokevat itse hyötyvänsä työhönvalmennuksesta sen madaltaessa kynnystä työelämään lähtemiseen. Asiakkaat ovat voineet saada työhönvalmennusta työnhakuvaiheessa sekä työkokeilu- tai työpaikkaan siirtymävaiheissa.

Työhönvalmennuksen laajentaminen edellyttää kuitenkin lisää henkilöstö- ja taloudellisia resursseja. Jyväskylän kaupungin näkemyksen mukaan työhönvalmennus ei kuitenkaan tarjoa palveluun osallistuvalla riittävästi työkaluja arjen toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Kuntouttava työtoiminta tarjoaa työhönvalmennusta enemmän elämän ja arjen eri osa-alueiden hallintaa helpottavia välineitä.

Jyväskylän kaupunki tarkoittaa, että palveluiden rahoituksen ja resurssien tulee seurata sitä tahoa, joka tosiasiallisesti vastaa palvelun sisällöstä ja järjestämisestä. On syytä huomioda, että tällaisen palvelukokonaisuuden järjestäminen vaatii resursseja ja rahoitusta. Tällä hetkellä nämä resurssit on osoitettu kuntouttavaan työtoimintaan hyvinvointialueille. Jos sen tilalle syntyy uusia palveluita, niiden kustannuksia ei voida siirtää kunnille ilman vastaavaa lisäystä valtionosuuksiin. Työhönvalmennukseen ei ole olemassa myöskään sellaista henkilö-, eikä taloudellista resurssia, mikä millään tavalla korvaisi kuntouttavaa työtoimintaa.

Kehittämisehdotus 3: Työllistymissuunnitelman rakentaminen palvelukokonaisuudeksi

Näkemykset ehdotuksista työllistymissuunnitelmasta palvelukokonaisuutena:

Työllistymissuunnitelma kuvaa asiakkaan kokonaistilanteen: työllistymiseen liittyvät vahvuudet, osaamiset, mutta myös haasteet. Suunnitelma sisältää konkreettiset työllistymistä edistävät palvelut ja muut työllistymistä kohti vievät toimenpiteet. Työvoimaviranomainen ei kuitenkaan toteuta palveluja yksin. Kuntoutuspalveluiden järjestämisvastuu on aina jollakin muulla taholla kuin työvoimaviranomaisella. Käytännössä tämä tarkoittaa erityisesti hyvinvointialueen tai Kansaneläkelaitoksen palveluja ja niiden sisällyttämistä asiakkaan työllistymissuunnitelmaan. Kaikki tällä hetkellä kuntouttavassa työtoiminnassa olevat asiakkaat eivät kuitenkaan ole TYM-asiakkaita.

Jyväskylän kaupunki kannattaa arviomuistiossa esitettyä ehdotusta tarkoituksenmukaisesti etenevien, palvelukokonaisuuksiksi muodostuvien työllistymissuunnitelmien rakentamisesta. Asiakastietojärjestelmien puutteet vaikeuttavat kuitenkin merkittävästi palvelupolkujen rakentamista; usean eri viranomaisen palveluja tarvitsevien asiakkaiden kohdalla ylimääräisenä esteenä on lisäksi eri viranomaisten tietojärjestelmien yhteensopimattomuus. Järjestelmien tulisi mahdollistaa myös asiakkaiden palvelupolkujen ja tarjottujen palveluiden vaikuttavuuden seuranta. Järjestelmäkehittämisen ohella yhteistyön edellytyksiä tulisi parantaa myös poistamalla tietosuojaan liittyviä epätarkoituksenmukaisia tiedonvaihdon esteitä.

Kehittämisehdotus 4: Sääntelyn tarkentaminen (kokeilu, valmennus)

Näkemykset sääntelyn tarkentamista koskevista ehdotuksista:

Jyväskylän kaupunki esittää lainsäädännön muutosta työkokeilun enimmäiskeston (järjestämislaki 55§), tarkoituksenmukaisuuden ja räätelöinnin osalta. Työvoimaviranomaisen harkintavaltaa tulee lisätä työkokeilun käyttömahdollisuuksien laajetessa erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien osalta. Työkokeilun keston rajaaminen on tuottanut haasteita erityisen enemmän tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla. Näillä asiakkailla eri palveluiden maksimiajat kuluvat helposti loppuun, ja poluttamiseen tarvittavat työkalut loppuvat kesken. Jyväskylän kaupunki painottaa, ettei sääntelyä tarkenneta ja tiukenneta siten, että kuntien velvollisuudet lisääntyvät ilman niille kohdennettua valtion taloudellista tukea.

Se, että kuntouttava työtoiminta lakisääteisenä palvelukokonaisuutena lakkaisi kokonaan tai vaihtuisi sosiaaliseen kuntoutukseen tietyn asiakasryhmän osalta, voi myös jättää jälkeensä tyhjiön. Valtakunnallisesti kattavaa palvelua ei olisi enää olemassa, vaan alueet voisivat tuottaa palvelua sille kohderyhmälle, minkä katsovat kulloinkin tarkoituksenmukaiseksi ja siinä laajuudessa, minkä katsovat järkeväksi tai taloudellisesti kannattavaksi.

Kuntoutus- ja sosiaalipalveluiden vastuu on muilla toimijoilla kuin työvoimaviranomaisella—erityisesti hyvinvointialueella ja Kelalla. On tärkeää hyödyntää aiempaa TYP-palvelumuotoilua ja selkeyttää, milloin asiakas kuuluu TYM-yhteistyön piiriin ja miten etenkin niitä asiakkaita palvellaan, jotka eivät edes tähän palveluun kykene.

Kehittämisehdotus 5: Alueellisten yhteistyösopimusten edistäminen

Näkemykset ehdotuksista alueellisten yhteistyösopimusten edistämisestä:

Kuntouttavan työtoiminnan kohderyhmään kuuluvat henkilöt tarvitsevat tyypillisesti laaja-alaisia terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen palveluita, mukaan lukien sosiaalihuollon tuki, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä toimintakykyä vahvistavat palvelut. Työllistymisen edistäminen ei näissä tilanteissa voi onnistua irrallaan asiakkaan kokonaisvaltaisesta palvelutarpeesta. Siksi Jyväskylän kaupunki pitää olennaisena, että kunnat ja hyvinvointialueet tunnistavat jatkossa selkeästi omat roolinsa sekä yhteisen asiakasvastuunsa, ja että eri organisaatioiden palveluiden yhteensovittaminen toteutuu mahdollisimman asiakaslähtöisesti. Palvelukokonaisuuksien koordinoinnin tulee perustua asiakkaan tarpeeseen, ei hallinnollisiin rajoihin. Ilman toimivaa kokonaisuutta vaarana on, että asiakkaiden tuen tarve jää tunnistamatta tai palveluketju pirstaloituu tavalla, joka heikentää vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta eli asiakkaiden työllistymistä.

Jyväskylän kaupunki kannattaa alueellisen yhteistyön edistämistä sekä strategisella että käytännön asiakastyön tasolla. Yhteisten strategisten tavoitteiden laatiminen edellyttää kuitenkin yhteistä tahtotilaa ja eri toimijoiden lakisääteisten tehtävien ja kannustimien linjaamista samansuuntaisiksi. Heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien palvelutarjonnan varmistamiseksi hyvinvointialueille tulisi rakentaa kannusteet sosiaalihuollon työllistymistä edistävien palvelujen järjestämiselle ja kehittämiselle.

Mitä muuta haluatte kertoa tässä yhteydessä?

Muut näkemykset, kommentit ja ehdotukset:

Arviointimuistiossa esitetyt kehittämis ehdotukset ovat oikean suuntaisia, mutta muistiossa ei oteta kantaa palvelujen toteuttamisen ja rakentamisen näkökulmasta olennaista asiaa eli palvelujen rahoittamista. Yksin työllisyysalueen vastuulle sitä ei voida jättää. Ilman selkeää palvelua heikossa työmarkkina-asemassa oleville, on olemassa riski, että palvelut keskittyvät niihin asiakkaisiin, jotka pääsevät työhön tai opintoihin ilman palveluitakin tai hyvin pienellä tuella.

Vaikka arviomuistiossa keskitytään työvoimapalveluihin, tulee sosiaalinen kuntoutus ja sen kehittäminen huomioida kuntouttavan työtoiminnan uudistuksessa. Kuntouttavaa työtoimintaa uudistettaessa olennainen kysymys on, millainen sosiaalisen kuntoutuksen palvelukokonaisuus tulee olemaan ja miten sosiaalinen kuntoutus tulee asiakkaiden palvelukokonaisuuden osaksi osallisuuden vahvistamisen ollessa tärkeä tavoite asiakkaiden palvelukokonaisuuksissa. On tärkeää, että sosiaalista kuntoutusta vahvistetaan ja siihen tulee resursseja ja velvoitteita myös hyvinvointialueille.

Muut näkemykset, kommentit ja ehdotukset:

Jyväskylän kaupunki esittää kuntien maksuosuuden työttömyystuista palauttamista 2024 vuoden loppuun saakka olleeseen muotoon. Sakkomaksun pysähtyminen palveluiden ajalta mahdollistaisi erityisesti tälle kohderyhmälle tulevaisuudessa kohdennettavat palvelut.

Työllisyyspalveluiden ensisijaisena tehtävänä tulee olla työnvälitys ja palvelut henkilöille, jotka ovat menossa työmarkkinoille. Sosiaalipalveluiden tehtävänä tulee taas olla muut elämänhallintaan liittyvät tukitoimet. Tarkoituksenmukaisen tehtävänjaon varmistamiseen kunnan, Kelan ja hyvinvointialueen välillä ei riitä yhteinen strateginen työskentely, suositukset tai alueelliset yhteistyösopimukset. Asiaa tulisi tarkastella myös lainsäädännön ja etuusjärjestelmän osalta uudestaan ja varmistaa riittävät ja oikein kohdentuvat kannustimet, myös hyvinvointialueille.

Korhonen Mirva

Jyväskylän kaupunki - työllisyysjohtaja Hanna Lähteelä